

מכתב לרדיקל

נדב שרוב

בשנים האחרונות חלה תמורה רבתי במחנה הימין הדתי, עם הופעתם של כמה תנועות ואישים העושים נפשות למען שינוי דפוסי המאבק של הימין. ממקומות שונים אנו שומעים כי שיטת המאבק הפוליטית בסגנון "גוש אמונים" הישן פשטה את הרגל, וכי לא תהיה רפואה למכתנו עד שנשנה באופן דרסטי את כללי המשחק או אף את הזירה בה אנו מתמודדים. יש השמים דגש על החזרה בתשובה, בטענם כי מהפכה רוחנית בעם היא תנאי הכרחי להצלחה (אנשי מעיני הישועה ו"ראש יהודי", וכמדומה שגם הרב שמואל טל וחסידיו), יש המסבירים כי עלינו לחתור להנהגה ולהציע "פוליטיקה יהודית" ואולי אף "רציונליזם יהודי" (כך משה פייגלין ואנשי מנהיגות יהודית, כמו גם חלק מהפעילים ב"סנהדרין", "התנועה לתורה מנהיגה" ודומיהן), ויש השמים דגש על יחס של פרישה והתנגדות כלפי מוסדות המדינה (סרוב פקודה או השתמטות מצה"ל, אי הצבעה בבחירות, ביזוי מכוון של נושאי משרות ובעלי תפקידים) ובדרך כלל גם תומכים בהסלמה רבתי של רמת האלימות במאבקים כאשר דוגמת עמונה לנגד עיניהם. נדמה כי לא עובר שבוע בלי לקרוא בעיתוני הימין, או בדפי פרשת השבוע, את המאמר התורן המצביע על אחד הכיוונים האלו.

האם ישנו סיכוי לאותן תפיסות רדיקליות להתקבל בצבור הדתי-לאומי? קשה לדעת. אורח החיים הזעיר בורגני, המשפחתי והנוח שרובנו מנהלים אינו עולה בקנה אחד עם מהפכנות מן הסוג הזה, המתאימה יותר לאנשים החיים מחוץ לחברה ולמשפחה ומוכנים להקריב את מבחר כוחותיהם על מזבח האידאולוגיה. בהחלט יכול להיות כי הרדיקליזם הימני החדש נידון להתחיל ולהסתיים באותם מאמרים נלהבים בעיתון או בעלון. מצד שני, יש בכל זאת כמויות גדולות של נוער במקומותינו, ומדרך הטבע אידאולוגיות מסוג זה יקסמו לבני הנעורים יותר מהניסיון של הוריהם לאזן את חשבון הבנק. מעבר לכך, לדעתי יש כמה שאלות בסיסיות שעלינו להציג לרדיקלים החדשים, או שעליהם להציג לעצמם, כדי להבין מהי הדרך בה הם מנסים להוביל אותנו. דומה כי מהתייחסות רצינית לשאלות הללו יצאו נשכרים גם הם עצמם, וכל שכן הציבור הרחב שלאחרונה הפך להיות די מבולבל.

ראשית, על מה מדובר כאן? באופן כללי מדובר על "יהודיזציה" או "דתיזציה" של המאבק, כלומר העמדת הפוליטיקה על התיאולוגיה. אם עד עכשיו היה סגנון של "אני דתי, לכן אני קשור יותר למורשת שלנו ומרגיש יחס היסטורי לחברון ולשכם, לכן אני תומך באופן בסיסי בימין הפוליטי" הרי שעתה אומרים בפשטות כי יישוב הארץ הוא הלכה, מסירת שטחים ועקירת יישובים היא עבירה, וממילא אין שום מקום להכרעה דמוקרטית או לציות לחוקי המדינה. הרעיון של אדם דתי, שדתיותו מהווה את המוטיבציה לפעילותו הפוליטית, נתחלף, או אמור להתחלף, בדרישה להמיר את ההליך הפוליטי בציות להלכה (כמובן, להלכה כפי שהיא משתקפת בפסקיהם של רבנים המקובלים עלינו ...) ואם לא אזי שברו את הכלים ולא משחקים.

ניסיתי לנסח כמה שאלות אלמנטריות הנוגעות לרדיקליזם בהתבטאויותיו השונות. לא כל השאלות הללו הינן בגדר התקפה, וחלקן הם בהחלט נסיון לבידור. מכיוון שאותם רדיקלים עליהם אני כותב אינם ישויות מופשטות אלא אנשים שאת חלקם אני פוגש בסביבתי הקרובה, חברים, בני המקום ובני משפחה, העדפתי לנסח את דברי בגוף שני, כמכתב פתוח.

ובכן, רדיקלים יקרים, ראשית עלי לציין שאני שותף לתחושה הבסיסית שלכם. לכעס על הרשעות והכסילות של השמאל, להלם מן הרפיסות והאפסות של הימין החילוני, להרגשה המטופשת של לבא לעוד הפגנה ולגלות שכולם שם דתיים, לתחושה שהכול מתפורר ושאי אפשר לסמוך אפילו על יצר הקיום

הבסיסי של אזרחי המדינה הזו. גם לי קשה להפטיר כדאשתקד כאשר אני רואה ששיטות המאבק בסגנון מועצת יש"ע לא הביאו את הסחורה ולא מנעו את הגירוש. גם האגרות שהרב צבי טאו ותלמידיו מפיצים מדי פעם אינן חביבות עלי, בהיותן מנוסחות בתקיפות של "כזה ראה וקדש", וחסרות בטיעונים ענייניים ובהסברים שניתן לשקול את ממשותם.

אבל ההיסטוריה מגלה לנו כי בדרך כלל (אמנם, לא תמיד) אנשים שנואשו מן המצב והחליטו שצריך לפרק הכול הביאו מצב הרבה יותר גרוע. רוב המהפכות בתולדות האנושות היו המרה של שפעת בחולירע ושל רשע בשטן. כדי שתהיה איזו שהיא תועלת במהלכים שלכם אתם צריכים להבין לא רק נגד מה אתם אלא גם בעד מה. הרי שם המשחק, מבחינתכם, אינו לגרום למדינת ישראל לא לסגת משטחים ולא לפנות יישובים, אלא ליצור ישות ציבורית/פוליטית "יהודית" שתבוא במקומה, או תתקיים במקביל לה, או שתהיה לה השפעה מכרעת על צעדיה, ותיטול אחריות לא רק על שאלת הגבולות והבטחון אלא על מכלול שלם של שאלות הנוגעות לאנשים שצריכים לחיות ביחד. זה בהחלט מעלה כמה בעיות שכדאי לתת עליהן את הדעת מראש.

1. הנושא הראשון, ואולי הבעייתי ביותר, הוא שאלת השאלות: האמונה. אם היהדות הדתית האורתודוקסית אמורה להפוך לבסיס הפעילות הפוליטית, זה אומר, בסופו של חשבון, שאתם צריכים להחזיר את כולם בתשובה, או לכפות על כולם את דרככם בכוח הזרוע. ואני לא רוצה לשאול כרגע אם זו נראית בעיניכם פוליטיקה ריאלי, נניח שכן. האם מדיניות כזו נראית לכם מוצדקת מבחינה מוסרית?

אני יודע שזהו לא נושא שאנשים דתיים נהנים לדוש בו. מקובל במקומותינו להניח את כללי המשחק כנתונים ולהעביר ביקורת רק בתחומי המגרש שהם מתווים. יכול להיות שזה מוצדק, ושאי אפשר לצפות מאדם או מחברה לתהות יום יום על עיקרי אמונתה, אבל כאשר יוצאים החוצה לא תהיה לכם יותר את הפרייולגיה הזו. בסופו של יום אתם תצטרכו לבוא אל החילוני בתל אביב, ואו שתחזירו אותו בתשובה או שתכריחו אותו, לפחות חלקית, לקיים אורח חיים המבוסס על התורה – לדוגמה לשרת בצבא המתנהל לפי פסקי רבנים. איך תעשו את זה?

הנה דוגמה מכתביו של יהודי שאינו חשוד כלל על היותו מזרחניק פשרן, הרב יצחק גינצבורג. במאמר "מה נעשה לאחותנו ביום שידובר בה" הוא מדבר על השינוי שבין דורות הראשונים לדורנו "במניע היסודי לחטא, כעת המניע אינו נמצא בתאוות הלב הזרות אלא בחלל שנפער בתוך ההכרה. אבדה לדור הבהירות של הנוכחות האלוקית, וממאן הוא לעשות שקר בנפשו ולאחוז במנהג אבותיו כאשר לבו בל עמו ... הסתלקות בהירות האמונה בדורות האחרונים (היא) .. תהליך הרה תוצאות, שבר מחויב המציאות... " [רוחו של משיח, עמוד כ']. למי שמכיר במצב בתור שכזה, כך אני סבור, קשה יהיה לכפות את הציבור הרחב לקבל את התורה כבסיס להתנהלותו הפוליטית. הרי אין הקב"ה בא בטרונא עם בריותיו, ומה התוקף המוסרי של הדרישה שלנו מאחרים למסור את נפשם, נאמר, על פסקי הרב דב ליאור?

כדי לשכנע אדם להיות "דתי" במובנים שלנו צריך, לפחות באופן תיאורטי, לעבור שלבים רבים: צריך להוכיח לו את ההתגלות בסיני ומסירת התורה מדור לדור, להפריך טענות של ביקורת המקרא או להראות איך מסתדרים איתן, להגן על הפרשנות של חז"ל עד לרמת ה"עין תחת עין ממון", לדחות את טענות הקראים והשבתאים, וזה עוד לפני שהתחלנו לדון בשאלות של קדמות הזוהר וכדומה. האם יש בידכם שיטה הגיונית בעזרתה תוכלו לשכנע אדם ביקורתי ורציונלי בכל הנקודות האלו? אני מוצא את התפיסה הזו בעייתית מאד.

אם לסכם את מה שנדמה לי שהייתה התפיסה הרווחת כשאני הייתי ביישיבה, האמונה נתפסה כ "נטייה דקה מעדינות הנפש" (כפי שכתב החזון אי"ש), כנושא אשר על אף חשיבותו, ואולי בגלל חשיבותו, הוא שייך לעולם הנפש הפנימי. "הוכחות", בין אלו של חכמי ימי הביניים ובין אלו של מחזירים בתשובה מודרניים, נחשבו, במקרה הטוב, כאיזה תנא דמסייע לאותה פעולה נפשית, ולעתים אף כחצאי הונאות המיועדות לעניי הדעת. תפיסה כזו היא טובה ויפה כל עוד מדובר ברמת האדם הפרטי, אבל אי אפשר לבא בדברים הנובעים מכבשונה של הנפש ולכפות עליהם אנשים שותפים לאותה הסתכלות, כפי שאי אפשר לכפות אנשים לחלוק עמך את אהבתך לילדיך.

ככל שאני מנסה לחשוב על הנקודה הזו, אני מוצא את עצמי נבוך. האם יש בידיכם איזו פצצה אינטלקטואלית חדשה, הקלטה ממתן תורה או פרכה עצומה על האבולוציה וכדומה, משהו שכולם אמורים לענות אחריו אמן? אם יש טענה כזו, כמובן, הוציאוה אלינו ונדענה גם בלי קשר לצורך הפוליטי או החברתי המייד. דומני שלא כך הם הדברים, ושאר המחזירים בתשובה מבית מדרשה של הציונות הדתית אינם נוקטים בגישת ההוכחות הניצחות בנוסח "ערכים" אלא פונים למקום אחר.

עד כמה שאני מבין, אצל חלק, לפחות, מהאנשים האלו קיימת התפיסה לפיה כל עם ישראל, מתוקף סגולתם היהודית הפנימית, הם דתיים לטנטיים, וכל מה שעלינו לעשות הוא לעמוד בשיינקין ולהציע להם נרות שבת, או באופן כללי להראות להם את "המאור שבה" ומייד הם הולכים אחרינו כמו העכברים אחרי החלילן מהמלין.

האפשרות האחרת שאני יכול לדמיין היא לשלול את הבעיה מעיקרא. כיוון שאני מקבל עלי עול תורה ומצוות, וזה מכיל לפי תפיסתי גם מעשים פוליטיים מסוימים (נאמר, שלא לפנות יישובים) הרי שאין לי שום בעיה מוסרית לכפות על זה את החילוניים/המימדיניקים/החרדים – אני מחזיק באמת המוחלטת וממילא אין לי מגבלות מוסריות על כפית אנשים לציית לאמת זו.

אני לא מאמין שיש לכם הוכחות ניצחות, חושב שההנחה המוזרה לפיה כל ישראל דתיים שאמצעי התקשורת בבלו אותם היא שטות הנובעת מהדחקה והכחשה פרועה של המצב הקיים, וסובר שכפיית האמת הפנימית שלך על אחרים היא מעשה בעייתי מאד מבחינה מוסרית. אתם יכולים, כמובן, לחלוק על כל אחת מן הקביעות שלי; הייתי שמח, מכל מקום, לחשוב שלפחות עניתם לעצמכם על השאלה הזו – אולי בדרך שלא חשבתי עליה – לפני שיצאתם לרחוב. בכל מקרה הייתי ממליץ להזכר במה שכתב אחד מחכמי אומות העולם, ג'והן לוק:

"כי היכן ימצא האיש שבידו הוכחות שאין לערערן לאמיתותו של כל מה שהוא מאמין בו, או לשקריותו של כל מה שהוא פוסל, או האיש שיוכל לומר כי בחן עד תום את כל השקפותיו ואת כל השקפות זולתו? מכיוון שבמצב המתחלף של פעולה ועיוורון שבו אנו שרויים, בהכרח אנו מאמינים בלא ידיעה, ולעיתים קרובות מטעמים קלושים ביותר, מן הראוי שנקפיד ונטרח יותר להשכיל את עצמנו, מאשר להצר את צעדי זולתנו".

2. נעבור לצעד הבא. הנה החזרתם את כל עם ישראל בתשובה שלמה, הגעתם לשלטון, ונניח אפילו שפתרתם את כל בעיות החוץ והבטחון של ישראל והפלסטינאים הסכימו להגר מכאן ולהקים לעצמם מדינה עצמאית בקווינסלנד, אוסטרליה.

מה הלאה? אם המטרה שלנו היא מוגבלת ופוליטית, בזה נסתיים המשחק. אבל אם אנו רוצים מדינה יהודית, צריך ליצוק לזה תוכן. ובכן, על מה מדובר? הנה כמה שאלות לדוגמה:

- א. האם המדינה תהיה דמוקרטית, או שאתם חפצים בתיאוקרטיה נוסח אירן? הייתכן כי הכרעת רוב הציבור תסתור את פסקו של רב מקובל וידוע, או את פסקי רוב הרבנים?
- ב. האם תהיה לאדם הפשוט החרות להחליט על מנהגיו, או ששיעור כסוי ראש האשה, עובי הגרביים ואורך הלולב הראוי, ייקבעו בחקיקה ויאכפו על ידי המשטרה?
- ג. אגב, האם תהיה לנשים זכות בחירה? הרב קוק, כזכור, התנגד לכך נמרצות.
- ד. האם אורח החיים הדתי אמור להיכפות על הכלל, גם על כאלו שאינם מאמינים?
- ה. מה לגבי סקילת מחללי שבת, או סתם יישום של דיני מורידין ולא מעלין? – אני בטוח שלרובכם, אם לא לכולכם, יש קרובי משפחה מדרגה ראשונה או שניה שהם קנדידים בטוחים לבית הסקילה לפי דין תורה הפשוט.
- ו. מר גוי גמור בא כתייר לארצנו והשתתף במיסת חג המולד. האם הוא אמור להיהרג כדין גוי שעבר על אחת מז' מצוות בני נח?

אני מניח שרק חלק קטן מכם יענה אמן אחר האוטופיה שתארתי כאן. אחרים יתרצו כל מיני תרצות לוקליים: חילונים הם תינוקות שנשבו לכן אין בהם דין מורידין, בנושא בחירת נשים נסמוך על המקילים (למרות שבנושא הבחירה האקטיבית – כלומר הזכות להבחר למשרות ציבוריות – קצת קשה למצוא את המקילים הללו), בדיני נפשות נסתתר מאחרי העובדה שאין לנו דיינים סמוכים וכו' וכו'. לעניות דעתי על סעיף ו', לדוגמה, לא תמצאו שום תרוץ, אבל לא זו הנקודה. יש עוד אלפי שאלות כאלו.

זהו העוקץ: כל עוד דובר על אנשים דתיים בתוך מסגרת חילונית ודמוקרטית, שום בעיה לא התעוררה. שמירת מצוות היא בגדול עניינו של הפרט, ובכל מה שקשור לכפייה אין ידינו תקיפה וחסל. אבל מי שנאש מהמערכת הקיימת ומציע את "הפתרון היהודי" צריך להיות מסוגל לספר לנו גם לא רק מה רע במצב הקיים, אלא גם איך הוא ינהל את הדברים כשנתן בידו את המושכות. אין די בסיסמאות.

בישוב בו אני גר תלוי שלט המזמין את הקהל להרצאה על "משיחיות השלום ורציונליזם יהודי", ואני עומד ותמה. מילא משיחיות השלום: את זה לצערי אני מבין היטב. אבל מהו "רציונליזם יהודי"? אם הרציונל של הגויים הרשעים הוא ששתים ועוד שתיים הם ארבע, אז אצלנו זה חמש? אני חייב להודות שלא הלכתי להרצאה, ולכן אולי הפסדתי ביאור המניח את הדעת להתבטאות הזו, אבל באופן גלובאלי אני חושב שאנו חייבים לשאול את הרדיקלים, וגם הם חייבים לשאול את עצמם, את שאלתו הידועה של שמעון פרס: "מה האלטרנטיבה שלכם?"

3. את ההשגות מהסעיף הקודם ניתן גם להשליך למישור הפרטי. עזבו לרגע את הציבור, מה לגבי סתם הלכות נזיקין ודומיהן?

- א. האם במדינת יהודה ינהג פטור המזיק בגרמא, כך שהנותן סם המוות בפני בהמת חבירו, או הכופת את חבירו בפני הארי ומשיך בו את הנחש, יהיה פטור בדיני אדם? זה יפתח, כמובן, אופקים חדשים בפני מחסלי החשבונות מן העולם התחתון.
- ב. האם מי שיקנה מגרש לידי יוכל להרחיק את הכותל מן הכותל שלי ד' אמות, ואז יבנה בניין גבוה כרצונו?
- ג. האם לכל עדות הקשורה להוצאת ממון יהיו כשרים רק שני גברים יהודיים בני מצוות? מה יגן על אלמנה בודדה מפריצה לביתה ושדידת כל רכושה?

שוב, אני מוכן בלי שום בעיה לתת עוד חמישים דוגמאות בסעיפים האלו. אני גם מניח שאני יודע מהי התשובה שרובכם תענו: תקנות. יש כוח ביד בית דין לתקן תקנות די נרחבות, וכך נסגור את כל הפרצות האלו, בודאי בתחום דיני הממונות.

זו תשובה סבירה אבל לא מספקת, בעיני, בגלל השמרנות של הממסד הרבני. קשה לראות איך כל כך מהר מתקנים תקנות, ואתן דוגמה שבעיני היא ממש מופלאה.

בגליון "נקודה" 290 התפרסמה סקירה על נושא הגיורים, ובה ראיון עם מלווה של משפחות גרים. היא סיפרה כי רוב המתגיירים הן נשים גויות הנשואות לבעל יהודי, וחלקן אף מגלה רצון אמיתי לשמור מצוות לאחר הגיור, אלא שבמקרים רבים הבעל היהודי מעכב. כדוגמה לנושא בעייתי הביאה המרואיינת את עניין הפרשת ג' חדשים. על פי הדין, בעל שאשתו מתגיירת צריך לפרוש ממנה שלשה חדשים, כדי להבדיל בין ילד שהורתו מן האם לפני הגיור – שצריך גיור לעצמו – למי שהורתו לאחר הגיור והוא ישראל גמור.

הרבנים המגיירים, מתברר, דורשים מן הזוגות את ההפרשה הנ"ל, ונתקלים בלגלוג מוחץ מצד הבעלים. "בעל ועוד בעל שאלו אותי בלעג: מדוע להתרחק מהאישה למשך שלשה חדשים, כשבדיקת דם פשוטה אחת יכולה לאשר או לשלול הריון ברגע?"

וכאן שואל הבן – נו?? הרי לא מדובר כאן על נטורי קרתא בבתי אונגריין. כאן עומדים רבני הציבור הדתי לאומי, שעושים מעשה נועז ביותר, מבחינה הלכתית גרידא, בגיירם אנשים שספק גדול מאד אם ישמרו מצוות לאחר הגיור. הם, הרבנים "שלנו", לא מסוגלים לסטות מלשון הסעיף קטן לטובת חצי דקה של הגיון ישר ולהחליף את המתנת ג' חדשים בערכה שקונים בסופרפארם. היהודים האלו, לדעתכם, יתקנו תקנות שיהפכו על פניו את כל החושן משפט והאבן העזר? תרשו לי להיות סקפטי בנקודה הזו.

ושוב אני מנסה לצפות את התגובה שלכם. אתם תגידו, לדעתי, שהרתיעה של הרבנים היא רק היום, כשאין עליהם חיוב להכריע, אבל ביום שנגלגל אליהם את תפוח האדמה הלוהט והמדינה תתמלא במזיקים ב"גרמא" ורוצחים ב"מצמצם" אזי הם יהיו חייבים לפעול. זה, כמובן, יכול להיות. אני מעדיף, מכל מקום, להיות בטוח שיש מים בבריכה לפני שאני קופץ ראש מהמקפצה.

4. נקודה אחרונה אותה אני רוצה להעלות נוגעת בשאלה שונה. מהו, בעצם, ההבדל ביניכם לבין החרדים? האם יש הבדל כזה?

שוב, העמדה ה"מזרחניקית" הקלאסית השלימה, לפחות בדיעבד, עם היותה של המדינה חילונית ודמוקרטית, וטרחה על שמירת הדת כזכותם של היחידים (ובמקצת גם ברמה הסמלית של אי קיום טכסים בשבת וכדומה). התפיסה הבסיסית, שאנשי ישיבת מרכז הרב נתנו לה את חותם הכשרות התורנית, היא שיותר, צריך ואף מצווה להשתתף במערכות הכלל על אף התנאים האלו. כנגד זה עומדת תפיסת ה"פרישה" החרדית, שיסודותיה במאבקי הקהילות בפרנקפורט ובהונגריה, תפיסה הגורסת ששיתוף פעולה ארגוני עם רשעים הנו אסור מיסודו, ואם יש לו מקום מדובר רק בשמירה על אינטרסים ולא במעורבות נפשית אמיתית בבנין משותף.

והנה, אנו שומעים היום מכיוונים שונים שתפיסת המזרחי הזו הגיעה לסוף הדרך. אם מפני שהחילוניים שבימינו אינם עוד אלו שהיו פעם (לדוגמה ביחסם ללאומיות), אם מפני שהציבור שלנו בגר והגיע הזמן שייטול את ההנהגה, ואם משאר סיבות. השורה התחתונה, אם בפירוש ואם מכללא, היא שיוצאים לדרך חדשה, בה נותר על הפשרנות הדתית והפוליטית של המפד"לניקים למיניהם ונציב את התורה כסטנדרט היחיד שלנו. אם כך, לכאורה, עשינו סיבוב ארוך וחזרנו אל עמדותיהם של ר' אלחנן וסרמן ור' משה בלוי, לא? מה בינינו לבינם?

לאחר שהציג שרון את תכנית ההתנתקות נמתחה ביקורת קשה מאד על המפד"ל, שישבה עוד כשנה בממשלה, על שלא פרשה תיכף ומיד כדי להפילה. לאחר שפרשה המפד"ל, סוף סוף, פנה שרון לאגודת ישראל, ותמורת מאה וששים מליון שקל או סכום דומה קנה את תמיכתה בקואליציה במשך כל תקופת ביצוע ההתנתקות בפועל. והנה זה פלא: בעוד שזכיתי לשמוע מכיוונכם קיתונות של חרפות ובוז על המפדלניקים הכלומניקים והדבוקים לכסא, לא שמעתי אפילו דברי ביקורת קלושים על הרב אלישיב וכת דיליה. נדמה לי שזה מעיד על קבלתכם את ההיררכיה של עולם התורה הליטאי, כך שעל זבולון אורלב ושאול יהלום אפשר ונעים להתלכלך, אבל המבזה את הרב אלישיב אין רפואה למכתו. המשקיף מן הצד, כמוני, לא יכול שלא לשאול את עצמו אם לאידאולוגיה שלכם יש חזית כלשהי גם מצד ימין. האם ניסחתם לעצמכם במה אתם חולקים על ראשי הליטאים? האם, בנופכם בדגל התורה השכם והערב, אתם לא מעמידים את עצמכם במצב מגוחך? הרי רוב מניין ורוב בניין של לומדי התורה המקצוענים מתעניינים בשלמות הארץ בערך כמו שאתם מתעניינים במצב הקנגורים בטסמניה. האם ברור לכם מהן נקודות המחלוקת בין הרב אלישיב לביניכם, ומדוע, אם התורה היא הקריטריון היחיד וזה מקובל על שניכם, אתם צודקים והוא טועה ומטעה?

דרך אגב אציין כי פעילותכם למעשה בשאלות הפוליטיות של ארץ ישראל היא, בשלב זה לפחות, די מינורית: הקמת מאחזים מדי פעם, עליות לחומש, הפגנות והתכתשויות עם שוטרים פה ושם - בעיקר על ידי בני נוער - זה לא ממש המשחק המרכזי בעיר, למרות שהוא מקבל נפח תקשורתי גדול. לעומת זאת אימוץ הסממנים החרדיים בשטח - רמות מסוימות של הימנעות מעבודה, מהשכלה ומשירות בצבא, השתקעות באמירת תהלים, שימוש בסגולות ופנייה לבאבות למיניהם, הסתגרות מפני העולם החיצון - הוא הרבה יותר מאסיבי וגורף והרבה יותר נוגע לחייהם היום יומיים של הבריות. לפעמים אני תוהה אם

כל הסיפור אינו אלא הסוואה להסתגרות שתהפוך חלקים מן הציבור שלנו לזן מוזר במיוחד של חרדים. יכול להיות שאתם מרוצים עם הכיוון הזה, אבל מן הראוי הוא לקבל מבט ברור לקראת מה אנו הולכים.

שכן, בסופו של חשבון, זוהי השגתי העיקרית. אני לא מכיר מספיק את כל הקבוצות ותת הקבוצות שבמחנה אותו כינתי רדיקלי, ואני בטוח שלחלק מכם יש תשובות ברורות ויפות לחלק מן השאלות שאני מעלה כאן. אבל הציבור שלנו סבל בשנים האחרונות סבל נורא, וספג יותר ממאתיים הרוגים, בין היתר, בעיני לפחות, בעקבות הליכה אחרי כל מיני יודעי דעת עליון שמכרו לו משאות שווא ומדוהים. זכרו כי העמדת הפוליטיקה על התיאולוגיה מונעת כל אפשרות להתפשר, ומדרך הטבע תביא לגישה של הכל או לא כלום – ואז ייתכן שנסיים בלא כלום. לא מגיע לאנשים הטובים ביישובים שינצלו את המצוקה שלהם כדי לגרור אותם למעשים וכיווני פעילות שיכולים לשלם עליהם מחיר כבד, בלי שלהולכים בראש העדר יהיה מושג ברור לאן הם הולכים ומה המוצר שאותו הם מוכרים. אם לחזור על הדימוי, מי שרוצה לקפוץ לבריכה בלי מים ולבטוח בקב"ה שיעשה נס, שינסה זאת במחילה על עצמו ולא יגרור אחריו את הציבור. זה לא יפה. גם אם נסכים כולנו שהמצב הוא בלתי נסבל ושיש סיבה לצאת לדרך חדשה, עליכם להסביר לנו לאן היא מובילה. את פרשות הדרכים העומדות לפנינו ניסיתי לשרטט במאמר הזה. אם כנים אתם, עליכם להציג לציבור את עמדתכם.